

ULUSAL KÜMELENME POLİTİKASININ GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ

BASIN BİLGİ NOTU

Giriş

Özellikle son dönemde dünya genelinde gözlenen liberalleşme eğilimlerine paralel olarak ulusal ekonomiler önündeki sınırlar büyük ölçüde kalkmış ve ekonomilerin rekabet edebilme yetenekleri, uluslararası alanda ticari ilişkilerin en önemli belirleyicisi haline gelmiştir. Rekabetin artan önemi, ülkelerin geleneksel ticaret yaklaşımlarının değiştirilmesini beraberinde getirmiş ve bir çok ülke tarafından uygulanmış ve başarısı kanıtlanmış olan “kümelenme yaklaşımı” günümüzün en çok ön plana çıkan yaklaşımı haline gelmiştir.

Kümelenme Nedir ?

Kümelenme, aynı bölgede ve aynı iş kolunda, aynı değer zincirinde faaliyet gösteren, birbiriyle işbirliğinde bulunan ve aynı zamanda birbirine rakip olan, aralarında ticari ilişki bulunan işletmelerin ve onları destekleyici kurumların (üniversiteler, kamu kuruluşları, araştırma kuruluşları, mesleki dernekler, teknoloji ve yenilikçilik merkezleri, bankalar, sigorta şirketleri, lojistik firmaları vb) bir araya geldikleri örgütlenme modelleridir.

Tarihsel Gelişim ve Dünya’da Örnekler

Tarihsel olarak kümelenme yaklaşımının gelişimine bakıldığında, dünyanın en büyük ekonomisine sahip olan ve özellikle Dünya Ekonomik Forumu Küresel Ekonomik Raporlarında da ön sırada yer alan Amerika’nın bu alanda öncü bir rol oynadığı görülmektedir.

Bilişim teknolojilerinin gelişmesinde önemli bir yere sahip olan Silikon Vadisi, Amerika’da ortaya çıkan ilk kümelenme örneği olmuş ve bu alanda kaydedilen başarı kısa zamanda gıdadan tekstile, inşaat malzemelerinden savunma sanayiine ve eğitime bir çok alanda kümelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kümelerin sağladığı itici güç ile uluslararası piyasalarda dikkate değer atılımların yapılması, diğer ülkeleri de bu yaklaşımı değerlendirmeye yöneltmiş, Harvard Üniversitesi’nden ODTÜ’ye bir çok akademisyen, bu alanda çok değerli çalışmalara imza atmış, Amerika’dan İtalya’ya, Hindistan’a kadar bir çok ülke bu politikayı uygulayabilmek için projeler geliştirmiş ve belirlemiş oldukları muhtelif makroekonomik hedeflere ulaşmada kümelenmeyi, ekonomi politikalarının temelinde oturtmuşlardır.

Örneğin,

- İşletmelerin yeni teknolojiler geliştirmesini desteklemek amacıyla Amerika ve AB,
- Endüstrinin rekabet gücünü artırmak amacıyla İtalya, Hindistan, Meksika, Yeni Zelanda,
- İhracat kalitesini yükseltmek amacıyla Hindistan, Meksika,
- Yabancı sermayeyi çekmek, teknoloji transfer etmek amacıyla Çek Cumhuriyeti,
- Yeni pazarlara girmek amacıyla İtalya, Hindistan, Meksika,
- İşsizliği azaltmak amacıyla İtalya, İngiltere,
- İhracat potansiyelini geliştirmek amacıyla Hindistan,

tarafından kümelenme yaklaşımı uygulanmış ve uygulanmaya devam edilmektedir.

Kümelenmenin Faydaları Nelerdir ?

Kümelenmenin bilinen ve ispatlanan faydaları arasında, yenilik faaliyetini destekleyerek yeniliğin ticarileşmesini kolaylaştırması, verimliliği ve istihdamı artırması, “rekabet ve işbirliği” olanağını sağlaması bulunmaktadır.

Kümeler özelleşmiş kaynaklar, hizmetler, bilgi, araştırma enstitüleri ile eğitim gibi genel ihtiyaçlara daha etkin erişim sağlayarak; firmalar arasında daha kolay koordinasyon ve işlem yapılmasını sağlamakta; iyi örneklerin yayılmasını hızlandırarak ve rakipler arasında performans kıyaslaması yapılmasına (benchmarking) imkan tanıyarak verimliliği ve etkinliği arttırmaktadır.

Kümelenme, yeni firmalar veya yeni iş imkanlarının belirginleşmesini sağlayarak; tedarikçilere, müşterilere ve destek mekanizmalarına daha rahat ulaşılmasını sağlamakta, yeni şirketlerin kurulmasını ve yeni ürünlerin ortaya çıkmasını kolaylaştırmakta, böylece ticarileşmeyi arttırmaktadır.

Ayrıca, kümelenme, araştırma enstitüleri, tedarikçiler ve deneyimli-yetenekli yöneticilerden oluşan bir havuz meydana getirmekte, böylece bilginin ortaya çıkmasını sağlayarak ve yerel kaynaklar sayesinde bilimsel araştırmaya fırsat tanıyarak yenilikçiliği hızlandırmaktadır.

Kümelenme, yukarıdaki faydalarının yanısıra, genişleme (expansion), elde tutma (retention) ve cazibe (attraction) hedefleri çerçevesinde istihdam yönünden de çok büyük avantajlar getirmektedir. Kümeler, herhangi bir ürün grubu ile ilgili değer zincirinin tüm elemanlarını içinde bulundurmaları hasebiyle yakaladıkları cazibeyi fırsat olarak görüp değerlendirmeleri ve sahip olduklarını koruyarak genişleme stratejileri izlemeleri sonucu, sürekli olarak artan bir üretim ve istihdam merkezi olma yönünde çok büyük potansiyele sahiptir.

Görüldüğü üzere kümeler, Türkiye’de **KOBİ’ler için dezavantaj gibi görülen hususları avantaja çevirerek onları dünya pazarlarında rekabet edebilir hale getirecektir.**

Ulusal Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi Projesi

Ülkemizde, rekabet gücü taşıyan sektörlerin geliştirilerek ulusal kümelenme politikasına temel teşkil etmesi ve nihai olarak **sürdürülebilir ihracat artışını sağlayacak rekabetçi yapının geliştirilmesine katkı sağlaması amacıyla**, 2 yıl süreli “Ulusal Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi Projesi” hazırlanmış ve Avrupa Birliği (AB) Katılım Öncesi Mali Yardımları kapsamında 6 Milyon Euro kaynak tahsis edilerek finansmanı sağlanmıştır.

Şubat 2007 itibarıyla Projenin ihale aşaması tamamlanmış ve “**ADA Mühendislik Yazılım Hizmetleri Tic. Ltd. Sti.**” başkanlığında ve “**Clusterland Oberösterreich GmbH (Avusturya), CSIL Milano – Centre for Industrial Studies (İtalya), Euromed Euro-Mediterranean Networks sprl (Belçika), Anteja ECG (Slovenya)**” firmalarından oluşan konsorsiyum projenin yüklenicisi olarak ihaleyi kazanmıştır.

Ulusal Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi Projesi Çalışmalarında İşbirliğinde Bulunulan Başlıca Kurum ve Kuruluşlar

Kamu Kurumları

- ✎ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
- ✎ Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
- ✎ Maliye Bakanlığı
- ✎ Kültür ve Turizm Bakanlığı
- ✎ DPT Müsteşarlığı
- ✎ Hazine Müsteşarlığı
- ✎ KOSGEB
- ✎ TÜBİTAK

Üniversiteler

- ✎ Ortadoğu Teknik Üniversitesi
- ✎ Bilkent Üniversitesi

Özel Sektör

- ✎ TÜSİAD
- ✎ MÜSİAD
- ✎ TİM, İhracatçı Birlikleri
- ✎ TOBB ve Sanayi/Ticaret Odaları

DİĞER PAYDAŞLAR

TEPAV, TTGV, OSD, TAYSAD, TGSD, ETO...

Ulusal Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi Projesi Kapsamında Neler Yapıldı ?

2007 yılı Mart ayında resmi olarak uygulama konulan ve 2009 yılı Mart ayında tamamlanan Proje, “Ulusal Kümelenme Politikasının Oluşturulması ve Uygulanması için Kapasite Geliştirilmesi”, “Ulusal Kümelenme Politikasının Oluşturulması” ve “Küme Haritası ve Analizinin Yapılması” bileşenleri üzerinde yürütülmüş olup, Proje kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler aşağıda yer almaktadır.

Projenin birinci bileşeninde, paydaş analizleri yapılmış ve Müsteşarlığımız ile birlikte ilgili ana paydaşların kurumsal kapasitesini geliştirmek amacıyla, eğitim programları, uluslararası çalışma turları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, haritaları hazırlanan ve analizleri yapılan kümelerin temsilcileri için de Almanya ve Fransa’da bulunan çeşitli kümelerin ziyareti amacıyla uluslararası çalışma turları düzenlenmiştir.

Projenin ikinci bileşeninde, Ulusal kümelenme politikasına temel teşkil etmek üzere **Kümelenme Strateji Belgesi** hazırlanmış, ayrıca, 3-4 Aralık 2008 tarihlerinde İstanbul’da Üçüncü Uluslararası Kümelenme Konferansı düzenlenmiştir. Söz konusu Konferansa, kümelenme alanında deneyimli yerli ve yabancı uzmanlar ile birlikte kamu ve özel sektörden yaklaşık 400 kişi katılım sağlamıştır.

Üçüncü bileşende ise, “**Ulusal Seviyede Makro Küme Haritasının Oluşturulması**” çalışması gerçekleştirilmiştir. Küme kategorisi ampirik olarak bir arada faaliyet gösterdiği tespit edilen iktisadi faaliyet kolları olarak tanımlanarak, yürütülen istatistiksel çalışma sonucunda Türkiye için geçerli 32 küme kategorisi belirlenmiştir.

İstatistiksel çalışmayı takip eden ve saha bulguları ile bu çalışmayı destekleyen vaka çalışmalarını takiben, tüm paydaşlarla koordinasyon ve işbirliğinin sağlanmasına yönelik Küme Haritalandırma Çalışma Ekibi kurulmuştur. Dış Ticaret Müsteşarlığı koordinasyonunda; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), TÜBİTAK, KOSGEB ve Türkiye İhracatçılar Meclisi’nin temsil edildiği Küme Haritalama Çalışma Ekibi küme seçim sürecinde aktif rol almıştır.

Bu bağlamda, Küme Haritalandırma Çalışma Ekibi ile birlikte uluslararası genel kabul görmüş temalar çerçevesinde belirlenen 10 pilot iş kümesi için yol haritaları hazırlanmıştır. Yol haritalarında, pilot kümelerin gelişimi için gerekli olan hususlar, yapılması gereken çalışmalar, başarı faktörleri detaylı olarak incelenmiştir. Yol haritaları hazırlanan kümeler aşağıda gösterilmektedir.

Yol Haritaları Hazırlanan Pilot Kümeler

Yenilikçilik ve Girişimcilik	Aktörler Arası Network Oluşturulması	Küme Oluşumu	Küme Tabanının Geliştirilmesi	Faktör Şartları
Mersin İşlenmiş Gıda İş Kümesi	Ankara Makine İş Kümesi	Konya Otomotiv Yan Sanayii Kümesi	Eskişehir-Bilecik-Kütahya Seramik İş Kümesi	Manisa Elektrik Elektronik Aletler İş Kümesi
Ankara Yazılım İş Kümesi	Denizli-Uşak Ev Tekstili İş Kümesi	Muğla Yat Üretimi ve Yat Turizmi İş Kümesi	İzmir Organik Gıda İş Kümesi	Marmara Otomotiv İş Kümesi

Ayrıca, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BROP) kapsamındaki 11 pilot küme için de kümelenme analizleri yapılmış ve 11 pilot kümenin mevcut durumu ile kümelenme alanında ihtiyaç duyduğu temel hususlar ortaya konulmuştur.

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı Kapsamında Öne Çıkan Pilot Kümeler

İl	Sektör
1-Kayseri	Mobilya
2-Gaziantep	Makine Halısı
3- Kahramanmaraş	Tekstil
4- Sivas	Doğal Taşlar
5- Yozgat	Mobilya
6- Trabzon	Ağaç İşlemeciliği
7- Samsun	Dış Ticaret İşlemleri
8- Malatya	Kayısı
9- Erzurum-Kars	Kış Turizmi
10- Mardin	Turizm
11 -Çorum	Makine

Diğer taraftan, tüm kümelenme paydaşlarının faydalanmasını teminen bir Kümelenme Portalı hazırlanmıştır. Söz konusu Portal içerisinde, Proje kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin bilgiler, kümelenme tartışma forumu ile ülkemizdeki küme oluşumlarının tespit edilmesi amacıyla kullanılacak bir program yer almaktadır. (<http://213.232.8.8/DCP/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EFEEC9C772194F9F9E>)

Ulusal Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi Projesi ve Yeni Teşvik Sistemi

Kümelenme Projesi ile temel olarak,

- Kümelenme modeli çerçevesinde, başta KOBİ'ler olmak üzere firmalarımız arasındaki işbirliği imkanlarının geliştirilmesi,
- Yenilikçilik faaliyetlerinin geliştirilmesi,
- Yabancı sermayenin çekilmesi,
- Ölçek ekonomilerinin yaratılması,
- Bölgesel ve ulusal düzeyde rekabet gücünün artırılmasına katkı sağlayacak altyapının oluşturulmasına yönelik politikanın ortaya konulması,

hedeflenmektedir.

Bu çerçevede kümelenme modeli, klasik anlamda bir teşvik sistemi olmayıp, doğrudan firmaların desteklenmesini amaçlamamaktadır. Temel olarak, kamu sektörü, özel sektör, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içerisinde çalışılması öngörülmektedir.

Yeni Teşvik Sistemi ile hayata geçirilecek düzenlemeler içerisinde sektörel kümelenmelerin desteklenmesine de yer verilmiş olup, böylece uygulanacak teşvik sisteminde kamu sektörü, özel sektör, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğini arttırmaya yönelik sektörel kümelerin desteklenmesi imkanı olacaktır.

Sonuç olarak,

- **Kümelenme Projesi, Türkiye için kümelenme konusunda temel bir çerçeve oluşturacaktır. Dolayısıyla, kümelenme konusunda bundan sonraki çalışmaların etkinliği de artacaktır.**
- **Kümelenme Strateji Belgesi, ülkemiz için oluşturulacak kümelenme politikasına temel oluşturacaktır.**
- **Bünyesinde bir çok pilot çalışmayı bulundurması nedeniyle Proje, farklı sektörler ya da benzer sektörlerdeki yeni iş kümeleri için model olacaktır.**
- **Oluşturulan kümelenme Portal'ı, ülkemiz genelinde yürütülecek kümelenme çalışmalarında önemli bir buluşma noktası olacaktır.**
- **Ar-Ge ve yenilikçiliğin geliştirilmesi, KOBİ'ler önündeki engellerin ortadan kaldırılmasında işbirliğinin önemi açıkça ortaya konulmuştur.**
- **Dış Ticaret Müsteşarlığı Kümelenme Programının temelini teşkil edecek, böylece Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın sahip olduğu araçlar kümelenme yaklaşımı ile daha etkin bir şekilde kullanılabilir.**
- **Ülkemizin Avrupa Küme Ağları'na (European Cluster Alliance) üyeliği sağlanmıştır. Küme içerisindeki ağlar kadar uluslararası bağlantıların da önemli**

başarı faktörleri arasında yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda, Avrupa'daki kümelerle işbirliği imkanlarını genişletmemiz gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda örneğin, İzmir ve Mersin'deki gıda kümeleri ile, İngiltere'deki gıda kümesi veya Ankara'daki yazılım kümesi ile Finlandiya'daki yazılım kümeleri arasında işbirliği sağlanabilecektir.

- Yeni Teşvik Sistemi kapsamında sektörel kümelenmeler de desteklenecek olup, Proje ile kümelerin oluşturulmasında önemli bir platform ve farkındalık oluşturulmuştur.

- Kapasite geliştirme çalışmaları ile kümelenme alanındaki altyapının oluşturulmasına katkı sağlanmıştır.